

Varoluşçuluğun Latin Amerika'daki Tezahürü: Ernesto Sabato

Birkaç gün önce Türk edebiyatının en usta kalemlerinden birini, Ferit Edgü'yü kaybettik. Rahmetle anıyorum kendisini, bilhassa hikâyeleri iyi edebiyat nasıl olur sorusunun cevabı gibiydi. Edgü'nün ölümü aklıma başka bir müteveffa yazarı, Ernesto Sabato'yu getirdi. Edgü muhakkak Sabato okumuştur; Sabato, Edgü okudu mu, bilemiyorum. Ancak okusaydı mutlaka aralarındaki ilişkiyi fark eder ve mutlu olurdu. Dünyanın iki ayrı ucunda yaşayan iki ayrı yazarın birbirlerini anımsatması edebiyatın ne denli güçlü bir sanat olduğunun şahane bir göstergesidir.

Güney Amerika edebiyatı; yetiştirdiği pek çok büyük yazarla, şairle dünya edebiyatı okurlarına zengin bir harmoni sunar. Marques, Allende, Llosa, Borges, Cortazar ve daha nicelerinin eklenebileceği bir liste uzar gider bu coğrafyanın edebiyat atlasında...

Borges ismi şüphesiz bu kıta için belirleyicidir. Fakat aynı ülkede yetişen bir diğer isim de yine en az Borges kadar etkili ve önemlidir. Çağdaş Arjantin edebiyatından Ernesto Sabato, özünde barındırdığı varoluşçu endişelerden hareketle edebî üretimlerini gerçekleştirmiştir. Sabato ülkemiz okurlarının yukarıda anılan isimler kadar tanımadığı önemli bir yazardır. Tabii ki edebiyatının oluşumunda yaşadığı dönemin ve dönemin ruhunun tesiri de büyüktür.

Ernesto Sabato, 1911 yılında Buenos Aires'te doğmuştur. Kalabalık bir aileye mensup olan yazar, mutsuz bir çocukluk geçirmiştir. Ürkek, çekingen ve içe dönük bir yapısı olan Sabato, yaşadığı olumsuz ruh halinden kurtuluşu ancak bilimle elde edebileceğini düşünerek matematik ve fiziğe yönelir. Bu doğrultuda Fizik-Matematik Bilimleri Fakültesinde eğitimini tamamlar. Siyasi bir duruşu da olan Sabato 1931 yılında Komünist Parti'ye üye olur ve Komünist Gençlik Federasyonunun genel sekreterliğini de yapar. Daha sonra parti içinde yaşadığı sorunlardan dolayı üyelikten istifa eder ve Paris'e yerleşir. Paris'te farklı bir isimle yaşamak durumunda kalan Sabato, dört yıl ikametden sonra ülkesi Arjantin'de fizik doktorasını tamamlar ve burslu olarak tekrar Paris'e döner. Curie Laboratuvarında atom radyasyonu üzerine araştırmalar yapar. Fakat bu çalışma yaşamı onu içine düştüğü anlam sorunundan ve belirsizlikten kurtarmaz. Bu sorunlarla baş edebilmek için bir yandan da edebî çalışmalarda bulunmaktadır. Özellikle son kitabı *Karanlıkların Efendisi*'nde yaptığı bilim-edebiyat karşılaştırması, pozitivist ve aydınlıkçı bir görünüm altında iş gören bilimin etik dışı yollara başvurarak insanları kendine hiç olmadığı kadar yabancılaştırdığı tezi, bir anlamda kendi tercihi üzerine bir tür itiraf gibidir. Fizik alanında yürüttüğü çalışmaları bırakarak 1940 yılında ülkesine dönüş yapar. Bu tarihten sonra kendini tamamen edebiyata adar. İlk eseri 1943 yılında basılan *Uno y el Universo (Bir ve Evren)* adlı denemesidir. Bu eser genel anlamda Sabato'nun yazınsal hayatının bir özeti gibidir; bilime olan inancını yitiren yazar felsefeye yönelmiştir.

Uno y el Universo adlı eserinden sonra 1948 yılında ona asıl şöhretini getiren *El Tunel* (Tünel) romanını yazar. Bu eserden sonra sırasıyla "Kahramanlar ve Mezarlar" ve "Karanlıkların Efendisi" romanlarını yazmıştır. Özellikle roman türüne önem veren Sabato bu türün, felsefedeki anlam çabalarının aktarımında kullanabileceği görüşünü de taşır. 1984 yılında Miguel de Cervantes Ödülü'nü de alan yazar, 30 Nisan 2011 tarihinde vefat etmiştir.

Yazarın en önemli yapıtı "Tünel"dir. Bu romanda ressam Juan Pablo Castel, bir sergisinde sergilediği ve kendisi için çok önemli olan resme, diğer sanatseverlerin aksine oldukça dikkatli bir şekilde bakan genç bayan Maria Irribarne'yle tanışması ve kendisini anladığını düşündüğü bu kadına âşık olmasını anlatır. Fakat Maria'nın ona karşı ilgisizliği ve diğer erkeklerle birlikteliğinin de etkisiyle onu öldürür. Eser, üstkurmacasal nitelikte bu cinayete varan sürecin öyküsüdür. Bu açıdan bakıldığında başlıkta da belirtildiği üzere Sabato; bir sanatçının, ressamın içine düştüğü kıskançlık krizini ve zaten içinde taşıdığı varoluşsal kaygılarla bir katile dönüşme sürecini anlatır.

Sabato'nun edebiyat dizgesi açısından en önemli kırılma noktalarından biri de Paris'te yaşadığı yıllarda varoluşçu edebiyatın en önemli isimlerinden biri olan Albert Camus ile tanışması ve Camus'nün beğenisine mazhar olmasıdır. Şöyle ki Camus, Sabato'nun *Tünel* romanını çok beğenmiş ve Fransızcaya çevrilmesini Gallimard Yayınevine salık vermiştir.

Sabato'nun metninin temelini oluşturan ya da bir anlamda üst başlığı olan varoluşçu felsefe bir yandan insanın yalnızlığını, değişen üretim ilişkileri karşısındaki acziyetini gösterir, diğer yandan da bu sorunlardan kurtulmanın kendince çarelerini arar. Bu doğrultuda varoluşçu yazarlar; bireyin bırakılmışlığını, yalnızlığını, boğuntusunu, umutsuzluğunu, güvensizliğini belirttikleri gibi bireyin kendini tanımasını, özünü yaratmasını, benliğini kazanmasını, baskıdan kurtulmasını da arzu ederler. Topluma karşı bireyin safındadırlar. Dünyaya fırlatılmıştır varoluşçulara göre insan. Ve Sartre'nın ifadesiyle "özgürlüğe mahkûm"dur. Önceden belirlenmiş bir özü yoktur. İnsan dışındaki diğer tüm varolanlarda "öz", "varoluş"tan önce gelir. İnsansa bunun tek istisnasıdır. O öylesine, bir öze sahip olmadan var olur. Yaşadıkça da aldığı kararlarla, seçimleriyle, arzularıyla... kendine bir öz inşa eder. Sartre için Tanrı da mevzu bahis olmadığından yaratılma da kurtuluş da söz konusu olamaz. Dolayısıyla insan yalnızdır, her ne ise sorumlusu bizzat kendisidir. Yaşam mücadelesi denilen şey de insanın kendine bir öz yaratma/şekillendirme mücadelesidir.

Sabato'nun *Tünel* adlı romanı da varoluşçu metinlerin genel niteliklerini içinde barındırır. Özellikle bu metinlerde öne çıkan yabancılık, anlamsızlık, aşk/sevgi, anlaşılma isteği, ölüm/öldürme, yaşamın anlamsızlığı, iletişimsizlik ve umut/umutsuzluk gibi unsurlar metnin temel unsurlarıdır.

Roman, Sabato'nun yaşamından izler taşımakla kalmaz, yetiştiği coğrafyanın kaderini de satırlarına yansıtır. Sabato'nun metni oluşturmasından iki sene önce Arjantin'de faşist Peron iktidara gelir ve kendisine muhalefet eden dönem aydınlarını sürgüne gönderir ya da yaşadıkları coğrafyada hayatlarını zorlaştırır.

Sabato, yazarlığının yanı sıra, Arjantin'de insan hakları savunucusu olarak da önemli bir rol oynamıştır. 1983'te, Arjantin'deki askerî diktatörlük döneminde kaybolan insanlar hakkında gerçekleri ortaya çıkarmak amacıyla kurulan CONADEP (Ulusal Kaybolan Kişiler Komisyonu) başkanlığını yapmıştır. Bu komisyonun çalışmaları, "Nunca Más" (Bir Daha Asla) adlı raporla sonuçlanmış ve ülkenin demokratikleşme sürecine önemli katkılarda bulunmuştur.

Yirminci yüzyıl, pek çok medeniyet için ilerlemeyle birlikte felaketlerin de çağıdır. *Tünel*'de, bir ressamın resmine ilgi gösteren kadını öldürmesi; dönem insanının içine düştüğü buhranı yansıtması açısından ilgi çekicidir. Bir anlamda modernitenin vahşi yüzüyle birlikte ontolojik kaygıların ve anlam arayışının pençesine düşen varoluşçu yazarların metinleri bu bağlamda modernite eleştirisi olarak da okunabilirler.

Ülkemizde Demir zl, Vüs'at O. Bener, Ferit Edgü gibi önemli yazarların da dahil olduğu varoluşçu edebiyat anlayışı günümüz toplumuna; anlayışın terk edildiği, hepimizin sürekli bir belirsizlik uğruna koşturup durduğu çağımıza ayna tutmaya hl devam etmektedir.

Ali Lidar "Varoluřculuėun Latin Amerika'daki Tezahürü: Ernesto Sabato"

<https://www.fikirtepedi.com/edebiyat/varolusculugun-latin-amerikadaki-tezahuru-ernesto-sabato/> (Yayın Tarihi: 28 Temmuz 2024)